

Список літератури: Шпигаева Т. Спад темпов роста экономики как результат замедления реформ // Финансовые риски. 2003. №1(32). 2. Тевлін Р. Про поняття «правоохоронні органи» у вузькому та широкому розумінні // Радянське право. 1985. №7. 3. Судебные и правоохранительные органы Украины: [Учебник для ВУЗОВ МВД Украины / Подгот.: А.М.Бандурка и др.]; Под ред. А.М.Бандурки. Х., 1999. 4. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави: Закон України від 19 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. №64. 5. Мельник М., Хавронюк М. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність. К., 2002. 6. Мацюк А. Громадянське суспільство – соціальна основа держави, владні демократії // Укр. право. 1995. № 1(2). 7. Тертичка В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні. К., 2002. 8. Сушинський І. Теоретико-методологічні засади контролю у сфері публічної влади: Автореф. дис. ... д-ра держ. управ. К., 2003.

Надійшла до редколегії 11.04.05

І.Д. Казанчук

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

За сучасних умов належне функціонування органів внутрішніх справ, посилення співпраці з громадськістю та встановлення правопорядку в країні неможливі без тісної взаємодії з засобами масової інформації. За ст.3 Закону України «Про міліцію» її діяльність є гласною. Міліція інформує засоби масової інформації про свою діяльність, стан громадського порядку та заходи щодо його зміцнення [1]. У свою чергу, мас-медіа надають таку інформацію населенню. І від того, наскільки постійним і насиченим є зв'язок між цими суб'єктами, наскільки надана інформація достовірна, відповідає вимогам своєчасності обговорення проблеми, залежить бажання громадян підтримувати і допомагати органам внутрішніх справ у їх діяльності.

У науці існує бачення масової інформації як органічних контрагентів, оскільки вони, з одного боку, висловлюють, з іншого – найефективніше формують і розвивають громадську думку в потрібному напрямку [2, с.7]. Про це свідчать результати опитувань експертної думки, які вказують на те, що в Україні для 65% громадян саме мас-медіа є найбільш сталим джерелом інформації про діяльність органів внутрішніх справ. Характерно, що чим старша вікова група респондентів, тим вагомішим стає в ній домінування цього джерела [3]. Інакше, засоби масової інформації не тільки інформують широку громадськість про роботу правоохоронних органів, але й виступають вагомою умовою реалізації демократичних засад існування громадської думки в державі і її активного формування.

Якщо проаналізувати спеціальну літературу, наукові дослідження радянських часів, то виявляється, що в ті часи вагомими і найбільш ефективними засобами впливу на громадську думку вважалися лекційна пропаганда і агітація [4, с.7–20], ідейно-виховна і політико-ідеологічна робота [5, с.29], яким і віддавалася перевага. Засоби масової інформації, виконуючи в основному функцію пропаганди [4, с.31], взагалі сприймалися як партійний

рупор, джерело висловлювання волі влади, допоміжний засіб формування думки народу. З часом виявилось, що така політика держави помилкова.

Сьогодні, коли життя країни та її державних органів постійно перебувають під впливом громадської думки як соціальної інституції, надзвичайно важливо створити демократичні умови функціонування засобів масової інформації, щоб мати змогу сформувати адекватну саме новим соціальним реаліям думку суспільства стосовно питань діяльності служб і підрозділів органів внутрішніх справ та образу українського правоохоронця.

Вагома роль телебачення, радіо, преси (газетних і журнальних публікацій) [6, с.8–9] і комунікацій Інтернет [7, с.36] у цьому сенсі визначається тим, що вони:

а) з максимальною оперативністю ставлять у коло уваги різних соціальних груп окремого регіону, країни загалом питання, що викликає суспільний інтерес;

б) будучи каналами обміну різними точками зору, є більш вдалими в посиленні існуючих людських установок і переконань;

в) здійснюють зовнішній контроль за діями і поведінкою працівників правоохоронних органів;

г) дають переважну кількість інформації, завдяки якій люди формують свої судження і тим самим скоріше змінюють свою думку на очікувану;

д) через регулярність розповсюдження повідомлень і можливість їх повтору сприяють появі необхідної думки й виникненню її стабільності.

З урахуванням цих особливостей принциповим положенням у відносинах між правоохоронними органами і засобами масової інформації повинна стати співпраця добровільного та відповідального характеру. Тобто, намагаючись знайти порозуміння із представниками мас-медіа, керівники і рядові працівники органів внутрішніх справ повинні надавати тільки абсолютно достовірні дані, завжди піклуватися про інтереси громадськості та зберігати законність у діях, спрямованих на формування громадської думки. У свою чергу, працівники засобів масової інформації повинні уникати обнародування перекрученої і некоректної інформації. Окрім цього, важливим аспектом є зберігання конфіденційної інформації, розголошення якої може поставити під загрозу життя людей, порушує їх права і свободи, перешкоджає розслідуванню справ.

Більш того, задля успішної боротьби з тероризмом, організованою злочинністю, у випадках з захопленням заручників, викраденням дітей з метою отримання викупу (кіднепінг), або розшуку небезпечних злочинців, стає важливим повне порозуміння і готовність співробітничати по обидва боки: як з боку представників правоохоронних органів, які стають основним джерелом, що заслуговує найбільшій довіри при отриманні інформації про події, так і з боку репортерів мас-медіа, що одержать дійсно об'єктивну і точну інформацію, яка не буде суперечити інтересам ні правоохоронних органів, ні громадськості.

Згідно з Законом України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засо-

бами масової інформації» органи державної влади (органи внутрішніх справ у тому числі) зобов'язані надавати засобам масової інформації повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, передбачених Законом України «Про державну таємницю», і не чинити на них будь-якого тиску [8, ст.10]. У системі МВС України такою інформаційною службою є центри громадських зв'язків (ЦГЗ), які через пресу і телебачення надають необхідну інформацію з питань, що турбують громадськість. Це, зокрема, повідомлення стосовно криміногенного стану в країні і областях, результатів розслідувань конкретних кримінальних справ тощо.

Слід також пам'ятати, що населення може виказувати зацікавленість до повідомлень, наданих іншими альтернативними джерелами, які можуть містити в собі елементи дифамації. До речі, в законодавстві західних країн дифамація та наклеп прямо визначаються, як спроба принизити особу у громадській думці, і передбачають досить вагомую відповідальність [9, с.15]. Тому у таких випадках, щоб уникнути обвинувачення правоохоронних органів в некомпетентності або в некоректності, варто особливо обережно ставитися до того, що публікується, і знаходити розумну рівновагу між необхідністю швидко освітлювати події і потребою чітко уявляти, яку інформацію можна оприлюднювати, а яку ні.

У зв'язку з цим, органи внутрішніх справ повинні підсилювати інтерес саме до своїх повідомлень – зробити їх в очах громадськості найбільш надійним джерелом інформації, якому дійсно можна довіряти. Так, ЦГЗ МВС, УМВС України в областях у ході виконання «Положення про порядок реагування МВС України на критичні виступи у засобах масової інформації стосовно діяльності органів внутрішніх справ та їх облік» [10], приділяють значну увагу обробці неофіційної інформації, постійно контролюючи і своєчасно скасовуючи дані і чутки, що не відповідають дійсності.

На підставі зазначеного, в ході комплексного використання можливостей засобів масової інформації, посилення їхнього впливу на правосвідомість суспільства необхідно:

- а) привернути увагу до себе;
- б) стимулювати інтерес до змісту своїх повідомлень;
- в) виробити бажання людей відповідно діяти;
- г) спрямувати дію тих, хто відгукується на повідомлення.

Такі дії вказують, перш за все, на необхідність створення сприятливого іміджу органів внутрішніх справ, постійного удосконалення їх діяльності, органічного «зламу» сформованого негативного стереотипу, що закріпився за працівниками міліції у суспільстві впродовж десятків років тоталітарного режиму, як «представниками репресивно-карального органу держави» [2, с.8].

У цій справі важливо за допомогою сучасних комунікативних дій зміцнити позитивні оцінки населення особистості правоохоронця і послабити негативні. Цей процес передбачає поширення позитивної інформації про органи внутрішніх справ через центральні, місцеві та відомчі пресу, теле-

бачення і радіо. Така діяльність припускає: розповсюдження серед громадськості друкованої юридичної продукції (газет і журналів), яка пропагує і популяризує діяльність міліції; оприлюднення об'єктивних фактів щодо резонансних подій; проведення тематичних рубрик, радіопрограм і телепередач, що віддзеркалюють небезпеку і соціальну корисність дій органів внутрішніх справ, конкретні факти прояву професійного героїзму працівників міліції, висвітлюють діяльність кращих підрозділів і служб міліції; запровадження в Інтернеті «міліцейської сторінки»; участь представників преси і телебачення при проведенні виступів працівників міліції серед населення, у трудових колективах, а також – «гарячих» ліній керівників МВС, УМВС України областей з громадянами. Така інформація передусім пов'язана з цікавістю та корисністю, має попереджувальний характер, веде до зменшення соціальної напруженості, надає змогу розв'язати всілякі чутки і домисли. Окрім цього, за погодженням з міліцією засоби масової інформації можуть акредитувати своїх журналістів при її службах і підрозділах [1, ст.3]. Такі акредитовані журналісти мають право брати участь у зборах і рейдах, що проводяться підрозділом; друкуватися у «міліцейських» журналах і газетах; виїжджати з перевітками в райвідділи; контролювати виконання працівниками міліції відомчих нормативних актів МВС України, своєчасний розгляд скарг громадян. Зокрема, за результатами таких відряджень журналіст дає загальну оцінку роботі конкретного підрозділу органу внутрішніх справ, виявляє допущені ним порушення, які вплинули на низький рівень розкриття злочинів в регіоні, і наприкінці – надає керівнику органу рекомендації щодо усунення недоліків в роботі своїх підрозділів.

Загалом, поліцейські структури інших країн вже давно розробляють різноманітні програми ефективного використання потенціалу можливостей засобів мас-медіа у бік удосконалення правоохоронної діяльності та поліпшення зв'язків з різними верствами населення. Наприклад, у США на WWW-сторінках поліції майже кожного штату містяться десятки фотографій, що ілюструють роботу і життя поліцейських поза службою. У Великобританії для забезпечення плідної взаємодії з журналістами публікуються спеціально розроблені практичні рекомендації з різних правових питань, проводяться лекції з права. У Німеччині вагоме значення приділяють засобам масової інформації в організації профілактики злочинності серед підлітків. Так, під гаслом «Молодь проти злочинності» ведеться пропаганда серед дітей і юнацтва на сторінках газет і журналів, телебаченні і радіо [11, с.17–21].

Відповідно, задля посилення соціальної спрямованості діяльності органів внутрішніх справ мас-медіа повинні стати не тільки ефективним засобом впливу на громадську думку, але й добровільним помічником у правоохоронній і профілактичній діяльності міліції. Для досягнення цього, а також з метою реалізації вимог «Комплексної програми вдосконалення роботи з кадрами та підвищення авторитету міліції на 1999–2005рр.» [12] необхідно:

– посилити інститут акредитації журналістів при МВС України, УМВС в областях і райвідділах;

- своєчасно інформувати мас-медіа про стан правопорядку, рівень злочинності в державі та проблеми, що викликають зацікавленість у суспільстві;
- розробити порядок проведення зустрічей (форумів, прес-конференцій, брифінгів) начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ з представниками центральних і місцевих засобів масової інформації;
- зробити постійними звітування керівних ланок центральних і обласних органів внутрішніх справ через пресу, радіо та телебачення;
- широко висвітлювати зустрічі працівників органів внутрішніх справ усіх рівнів з населенням, органами місцевого самоврядування, керівниками політичних партій і громадських організацій;
- залучати журналістів до участі у координаційних нарадах і симпозіумах з питань правоохоронної діяльності та оперативно-розшукових заходах, що провадяться міліцією;
- організувати та проводити творчі конкурси на краще висвітлення у засобах масової інформації діяльності органів внутрішніх справ, взаємодії з населенням і громадськими формуваннями;
- розробити заходи державної підтримки окремих журналістів і періодичних видань, що друкують матеріали, присвячені органам внутрішніх справ.

Таким чином, громадська думка, формуючись і змінюючись під впливом засобів масової інформації, являє собою прояв стану громадської свідомості (своєрідний засіб її існування та розвитку) і вказує на наявність історико-генетичного зв'язку між цими двома соціальними інституціями.

Список літератури: 1. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. 1993. №22. Ст. 234. 2. Прохоров Е. Средства массовой информации и общественное мнение: проблемы эффективного воздействия / Организация общественных связей органов внутренних дел. Материалы научно-практической конференции. М., 1999. 3. Експрес-інформація (досвід, рекомендації, пропозиції) / Головний Штаб МВС України, ЦГЗ МВС України. 2002/2003. № 4. 4. Вольфсон А. Формирование общественного мнения средствами лекционной пропаганды. М., 1986. 5. Идеологическая работа и формирование общественного мнения // Под ред. О.И. Иванова. М., 1977. 6. Письменицкий А.А. Взаємодія держави і засобів масової інформації / Автореф. дис... канд. юрид. наук. Х., 1997. 7. Коннов С. Интернет: новые возможности для юристов / Юридическая практика. 1998. №4. 8. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації: Закон України від 23 вересня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 49. Ст.229. 9. Козочкин И.Д. Уголовное законодательство зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии, Японии). М., 1999. 10. Положення Про порядок реагування МВС України на критичні виступи в засобах масової інформації стосовно діяльності органів внутрішніх справ та їх облік: Наказ МВС України від 16 квітня 1996 р. № 588. 11. Міжнародний поліцейський огляд. URL <http://www.police-review.com>. 2001–2002. 12. Розпорядження Про Комплексну програму вдосконалення роботи з кадрами та підвищення авторитету міліції на 1999–2005 рр.: Наказ МВС України від 4 січня 1999 р. №1.

Надійшла до редколегії 07.02.05